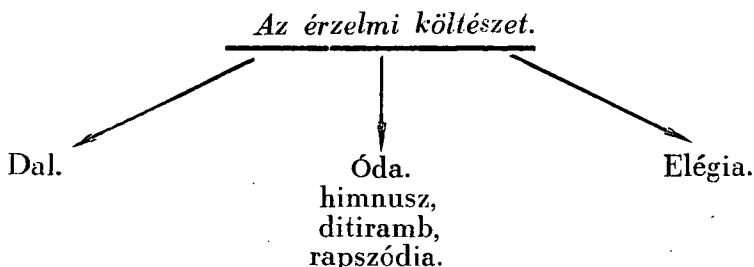

V. Összefoglalás.

A tábla és a füzet képe:

Mivel foglalkoztunk a mai órán, K.? (—) Mi az érzelmi költészet, M.? (—) Műfajai hány csoportot alkotnak, B.? (—) Mi szerint különíthetők el, H.? (—) Mi a dal, V.? (—) Mi az óda, G.? (—) Mi a himnusz, R.? (—) Mi a ditiramb, L.? (—) Mi a rapszódia, S.? (—) Mi az elégia, D.? (—).

A házi írásbeli feladat: *Karácsonyi hangulat a városban*, vagy: *Hogyan készül a falu (tanya) a karácsonyra?* Hangulatos, eleven beszámolót várok mindenki részéről. Aki általános-ságban ír, nem érheti el célját.

Szántó Lőrinc.

Német nyelv.

Számonkérés és osztályozás.

A számonkérés az órának az a mozzanata, mellyel az iskolai munkát elindítjuk, s visszapillantva a múlt órán elvégzett anyagra, meggyőződni kívánunk arról, vajjon a tanulók ténylegesen birtokukba vették-e az új ismereteket, elmélyítették-e azokat otthoni stúdiummal, s alkalmas-e ez az alap a továbbhaladásra. Itt a számonkérésben egyesül az iskolai és otthoni munka, itt világlik ki a munka eredménye. Eredmény pedig csak akkor lehetséges, ha a tanuló az iskolában is, otthon is teljes odaadással végezte munkáját. De míg az iskolában végzett munkában a tanár az irányító fő, ő látja a célt, ő választja meg az annak elérésére szükséges eszközöket, s ő állapítja meg a munka módját is: addig az otthoni munka teljesen a tanulóra van bízva, annak elvégzésében önállóan jár el, s elvégzéséért is a tanuló a felelős. Ha a tanuló az órán lefolyt iskolai munkában tevékenyen részt vett, ha figyelt, s ha a tárgyalt új anyagot megértette: akkor képesnek kell lennie az új ismeret elmé-

lyítésére szolgáló házi feladat önálló elvégzésére. A számonkérésben így teljesen a tanuló munkája tükröződik, s alkalmas arra, hogy az elvégzett munka alapján a tanuló egyéni képességeit megítéljük és minősítsük. Így nyer a számonkérés jelentőséget a tanuló osztályozása szempontjából. A feleltetés és osztályozás a didaktikai irodalomnak egyik igen sokat vitatott kérdése, s annyi érv szól ellene, mint mellette. — Amíg az iskola minősíteni kénytelen tanulóit, addig szükség lesz osztályozásra is. A munkaiskolai gondolat annak idején elvetette ugyan a tanuló iskola „Notesz”-rendszerét s helyébe a tanuló összes erőinek megítélését helyezi, mindazonáltal nem kétséges, hogy ott, ahol munka folyik, a munkaeredményt is kell minősíteni, mert különben kivész a dolgozókból a munkájukért való felelősségérzet. A társadalom is minősít, az élet is kiválaszt, tehát az iskola sem zárkozhatik el a benne dolgozó gyermektársadalom megítélésétől. Dr. Tettamanti Béla „Az osztályozás és az iskolai munka” c. tanulmányában (Cselekvés Iskolája III. évf. 9—10. sz.) is azt olvassuk, hogy az osztályozás az iskolai nevelés egyik feltétlenül szükséges mozzanata, hogy az osztályozásra szüksége van 1. a tanítónak s a növendéknek a továbbhaladás érdekében, 2. az iskolának, hogy növendékeit csoportosíthassa, s elválassza a haladókat az elmaradottaktól 3. a szülőknek, hogy tájékozódást szerezzenek gyermekük munkájáról. Kétségtelen, hogy az osztályozás leghivatottabb intézője a tanár, aki az iskolai munkát vezeti, aki ebben a munkában a legszorosabban összeforr az osztállyal, aki látó szemmel figyelemmel kíséri az osztály munkaközösségében megnyilatkozó egyes tanuló munkateljesítményét. A tanulók tevékenységének összehasonlításából szinte magától adódik egy olyan értékskála, melyben minden egyes tanuló elfoglalja az őt megillető helyet. A tanuló megítélésében nemcsak tárgyi vonások vannak, amiket megfelelő tesztek alkalmazásával pontozásszerűen meg lehet állapítani, hanem szerepelnek itt szubjektív vonások is; mind a tanuló, mind a tanár részéről. A tanuló részéről pl. tekintetbe jöhet, hogy milyen a felfogása, hogyan reagál a külső hatásokra, a tanár kérdéseire, milyen a logikája, figyelmét tudja-e a tárgyra koncentrálni, könnyen fárad-e, érzelmi élete, képzelete megindítható-e, cselekvőleg vesz-e részt a munkában, vagy visszavonult, magábazárkózott természetű-e stb. A tanár részéről is sok szubjektív vonás szerepel az osztályozásban, ilyenek pl. a tárgyilagosság, türelem, igazságosság, jóindulat, segítő készség, gyors ítélőképesség, a tanuló színvonalára való helyezkedés stb. A tanár is ember, ő is tévedhet, de nagy igazságtalanság volna őt minden rossz jegyért elfogultsággal, türelmetlenséggel, igazságtalansággal, rosszindulattal stb.-vel vádolni.

Látnivaló, hogy az osztályozás nehéz dolog, sok eredőből tevődik össze, s a fentieken kívül az iskolafaj, s a tantárgy természete is belejátszik szigorubb vagy enyhébb alkalmazásába.

A polgári iskolai német nyelvtanításban sem könnyű dolog az osztályozás, mert itt nemcsak értelmi tevékenységről van szó, hanem gyakorlati készségről is. Nem elég tudni a szabályokat, hanem alkalmazni is kell azokat, nem elegendő a nyelvtan ismerete, beszélni is kell tudni az idegen nyelven; sőt nemcsak szóbelileg kell azt bírunk, hanem írásban is. A tanuló lelki erőinek és egyéb képességeinek oly gazdag és sokoldalú megszólaltatására van itt mód, hogy a tanár csak ezek megnyilatkozásának együttes mérlegelésével alkothat magának a tanulóról megközelítően igazságos képet. A tanulót kétféle viszonylatban kell vizsgálnunk: mint egyedet és mint a közösség egy tagját. A számonkérés tehát két mozzanathból fog állni; egyéni feleltetésből és közös beszámolásból, melyben az egész osztály vesz részt.

I. Az egyéni feleltetés azt jelenti, hogy a tanuló mint egyén teljesen a maga erejére utalva ad számot a végzett munkáról. Ez azonban nem azt jelenti, hogy ehhez a mozzanathoz az osztálynak semmi köze sincs; sőt az osztályt is bele kell kapcsolni, hadd vegyen részt az egész sereg a felelés munkájában. Ez pedig a következőképen történik:

1. *Házi feladat.* A kiszólitott tanuló kihozza füzetét, az asztalra helyezi, hogy a tanár is beleláthasson, s felolvassa házi feladatát. Minden mondat után megáll, és megvárja az osztály bírálatát. Ez a bírálat nyelvtani, szórendi s tartalmi tekintetben veszi szemügyre a mondatot. A helyesírást a tanár nézi s a hibát az osztály elé viszi. Ez az állandó hibajavítási tevékenység úgy kifejleszti a gyermekek kritikai érzékét, hogy rendszeren észreveszik a hibát. Ezt rögtön meg is jelöljük a füzetben. A kijavítás végeztével a tanuló összefüggően is felolvassa munkáját s érdemjegyet is kap rá. Most a számonkérés szóbeli része következik.

2. *Szókérdezés.* Egy-egy felszólitott tanuló az új szók közül egy-egy szót kérdez a felelőtől. Az elmondja a kért szót a szótári alakjait s rögtön mondatot alkot vele. Ez lehet a könyvben levő mondat, de nagyobb érdem, ha önálló alkotás. Érdekes megfigyelni, hogyan igyekeznek a jobbak saját alkotású mondatokat szerkeszteni. Ha a felelő nem tudja a szót, a kérdező közli vele, de a mondatot rá mégis a kérdeztnek kell megalkotnia. Tehát magában álló szókérdezés nincs, ennek semmi értelme; a szó csak a mondatban nyer értelmet, tehát mondatba kell helyezni. Ez a mondatalkotás egyúttal alkalmat ad nyelvtani ismeretek ismételtesére is; igen jó szolgálatot

tesznek e célból a különféle mondatátalakítások. Ezeket a tanár mindig a szükség szerint alkalmazza.

3. *Fordítás.* Valamelyik tanuló könnyű magyar mondatot alkot a lecke anyagából, s a felelő azt rögtön lefordítja németre. Ez sem egyéb, mint szókérdezés, de össze van kötve mondatszerkesztéssel. Kitűnő eszköz az anyanyelv s idegen nyelv összehasonlítására.

4. *Kérdés-felelet.* A tanulók a lecke anyagából kérdést intéznek a felelőkhöz, melyekre az felelni tartozik. Viszonzásképpen ő is feltesz egy-két kérdést s bárkit kiszólíthat. Ez a kérdés-felelet játék elveszi a felettetés iskola-ízét, s a beszédgyakorlás mind természetesebbé válik, úgyhogy a gyermek egészen elfelejti, hogy ő most felel. Nincs is ebben semmi borzasztó, sőt a tanulók nagy örömmel felelnek ilyenképpen.

5. *Önálló összefüggő beszéd.* Ez a felelés fénypontja s történhetik vagy kép alapján, vagy az olvasmány tartalma nyomán, vagy páros jelenetben dramatizálva. Míg a tanuló a felelésnek ehhez a mozzanatához eljut, — még ha volt is benne kezdetben valamelyes elfogódottság, — a közbeeső fokozatok alatt teljesen megnyugodott, lehiggadt, s így lelkileg fel van rá hangolva, hogy a kijelölt témáról néhány összefüggő mondatot tudjon elmondani. Az osztály érdeklődve figyel, mennyit tud a kintlevő gyermek önállóan elmondani, s így minden gyermek mintegy magában rekonstruálja a lecke anyagát. A felelő elvégezte munkáját, helyére mehet, s most következik a számonkérés második része: az osztálymunka.

II. Itt most aszerint figyeljük meg a tanulók munkáját, mennyiben tudnak tudásukkal s készségükkel belekapcsolódni a közös munkába. Még egyszer átismételjük a múlt órán tanultakat, alkalmazzuk nyelvtani ismereteinket, gyakoroljuk a beszédkézséget, s tág teret nyitunk a tanulók egyéni megnyilatkozásai számára. A munkát úgy vezetjük, hogy egységes képet kapjunk az elvégzett tananyagról, s lehetőleg minden, vagy legalább is sok tanuló jusson szóhoz. Ennek a közös munkának egyes lépései nagyjából megegyeznek az egyes tanulók számonkérésének fokozataival.

1. *A szókikérdezést* magyar mondatok lefordításával intézzük.

2. *Kérdezés.* A tanár kérdései nyomán végigmegyünk az egész olvasmányon, majd a tanulók is kérdéseket adva egymásnak gyakorolják a nyelvkészséget. 3. A tanár *vezérszók* (Stichwort) segítségével elmondítja a tartalmat. 4. végül a tanulók segítség nélkül, vagy kép alapján *önállóan s folyékonan* mondják el az olvasmány tartalmát. —

A számonkérésnek ez a közös munkaszerű szakasza olyan gyors lefolyású, hogy itt aligha van idő osztályozásra. Viszont

a tanulók itt oly sokszor s oly sokoldalúan szerepelnek, hogy hamarosan kialakul a tanuló általános képe: Megtehetjük azt is, hogy egyes felelésre szoruló, s előzőleg kiszemelt tanulókat gyakrabban szólítunk fel, s így utólag osztályozhatjuk. Végül kitűnő alkalmat nyújt a tanultak összefoglaló számonkérésére az ismétlő óra, melyben egy elvégzett didaktikai egységet foglalnunk össze különböző szempontok szerint. Az ismétlő órának olyan a technikája, hogy a tanár irányítása mellett a tanulók önállóan dolgoznak, miközben a tanár nyugodtan osztályozhat. Ha ehhez hozzávesszük az írásbeli dolgozatok minősítését, akkor elég tárgyilagosan ítélniük meg a tanuló képességeit. —

Jármai Vilmos.

Történelem.

A XI. század magyar történelmi eseményeinek összefoglalása.

Tanítás a polgári fiúiskola III. osztályában.

(2 óra.)

Vázlat.

I. Előkészítés.

1. *Érdekkeltés.* A Szt. István év. A szt. ereklye városunkban.

2. *Célkitűzés.* A XI. század történelmi eseményeinek összefoglalása.

II. Tárgyalás.

A XI. század magyar királyainak sorrendje. A század jellemző eseményeinek megállapítása. A század magyar és külföldi egyidejű eseményeink felújítása. Területi és népesedési változások. Kül- és belharcok szomorú következményei. Gazdasági helyzet.

III. Begyakorlás.

A XI. század kortáblájának összeállítása.

Tanítás.

1. *Érdekkeltés.* Milyen nagyjelentőségű történelmi fordulót ünnepeltünk ebben az esztendőben, B.? (Szt. István, az első magyar király halálának 900 éves fordulóját. Ez alkalommal az egész művelt világ felfigyelt megcsónkított hazánkra. A nagy érdeklődés a május havi eucharisztikus nagygyűlésen érte el tetőfokát, amidőn a világ minden részéből sok-sok ezer ide-